

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

LV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1942

9. SZÁM

FOLYÓIRATA

SEPTEMBER

Az új iskolák lélektani megalapozása.

— Első közlemény —

I. Az újabb lélektani irányok és az új iskolák. — Az új iskolák oly légkörben és oly időben keletkeztek, amikor a legkülönbözőbb lélektani felfogások állottak egymással szemben. Végeredményben az ellentétes irányokat két csoportra lehet osztani. Az egyikbe azok tartoznak, amelyek a lelket részekre szedik és az egyes részkeséseket mint különálló rész-egéseket tekintik (atom-, asszociációs-, elem-, fiziológiai lélektan), a másik csoportba azok, amelyek előtt a lélek mint egységes egész áll, mely részekre nem bontható (egész-, alak-, konkrét-, perszonalisztikus stb. lélektan).

Ezen újabb és még a többi, mint pl. individuális lélektan, pszichoanalízis és az egyént, mint a közösség tagját szemlélő és mint az abban élő részt tekintő közösséglélektannak is megtaláljuk a hatását az iskolai mozgalmakban is. A gyermektanulmánynak az iskolázásra gyakorolt hatása szintén igen jelentős és ha problémánkat történeti alapon fogalmazzuk meg, akkor feltétlenül itt kellene kezdenünk, nem kerülvén el bizonyos biológiai megalapozást sem. A gyermektanulmány által adott eredményeket *Claparède* az alábbiakban adja:¹

a) A gyermek bizonyos fejlődési állapotokon áthaladva magától fejlődik. Eközben feltűnő a megegyezés az emberiség fejlődésének egyes szakaszaival. *Claparède* evvel elismeri a *Haeckel—Ostwald-féle* biogenetikai alaptörvény érvényességét. Pedagógiai vonatkozásban, mint tudjuk, *Ziller* már felhasználta (történeti elv a tanításban).

b) A gyermeki tevékenységek egy tevékenység-sort alkotnak. Minden ilyen tevékenység, működés megindítása a következő tevékenységek alapja. A működés kifejlődése gyakorlással következhet be.

c) E működések, funkciók létrejöttéhez megfelelő külső körülmények szükségesek. Ez a lélektani magyarázata pl. *Montessorinál* a környezet berendezésének és előkészítésének.² Ebben keresendő a munkaiskolák, cselekvő iskolák, tevékeny iskolák stb. lélektani meg-

¹ J.-J. Rousseau et la Conception fonctionnelle de l'Enfance. Revue de Métaphysique et de Morale. 1912. máj.

² Részletesebben *Garai J.*: Az erkölcsi nevelés alapelvei Montessori rendszerében. 33—50. l.

alapozása is. Hogy ezek az elnevezések mily gyorsan változnak, arra *Weszely*³ igen találóan mutat rá. *Oestreich* 1919-i eszménye a „munkaiskola“, 1920-ban *Karsen* az élményiskolát tartja a legjobbnak. Rövid idő múlva ugyancsak *Oestreich* az élet iskolájában jelöli meg a célt azért, hogy nemsokára a termelő iskola fennsőbbségét hangsúlyozhassa. Az előzőkben leli magyarázatát az önmunkásság nagy jelentősége és ezzel kapcsolatban az a körülmény, hogy a lélek tökéletesítésére, fejlesztésére az egyén ön maga is képes (önnevelés). A külső eszközök, körülmények a lélek önkifejlődésének indítékai. *Rude* már ily értelemben ír.⁴ Az öntevékenység lényegét *Weszely* az autonom hatásban látja.⁵ Az önmunkásság, öntevékenység és önnevelés között nem mindig tesznek különbséget. Az előző kettő pedig az ok (előzmény), az utolsó az okozat, a következmény. Sokak szerint az öntevékenység kifejezésformája nem helyes. Minden tevékenység öntevékenység lévén, teljesen elegendő az előbbi használata.⁶ Itt csak arra a lelki hatásra mutatunk rá, mely a sikeres tevékenységből fakad. Ezt ugyanis öröm kísérni. „Ez az öröm újabb energia kiváltó oka, amely tovább viszi a gyermeket.“⁷ Ebből bizonyos tanítástani következmények származnak: munkásság révén jusson a gyermek az új ismeretekhez. Ennek következménye a laboratóriumi eljárás (az iskola laboratórium legyen), a kísérleteztető oktatás stb.

d) A gyermek nem tekinthető biológiailag tökéletlennek, mert a maga feladatainak megoldására képes. Minden tevékenysége sajátos szükségleteihez szabott. Ezért állapítja meg *Decroly* pontosan azt, hogy melyek a gyermek szükségletei? Szerinte ezek: 1. a táplálkozás; 2. az időjárás viszontagságai elleni védekezés; 3. a veszedelmek és a különféle ellenségek elleni védekezés és 4. a társas munka szükségletei.⁸ *Decroly* ezen szükségletek szerint választja ki a tanítás anyagát is. Hogy ezen szükséglet mennyiben tekinthetők alapvetőknek vagy leszármaztatottaknak, arról *Bassola* részletesen szól, miért is azok tárgyalását e helyen mellőzzük.

A gyermek lelki élete egy egységes egész. Az új iskolák többségének lélektana magáévá teszi ezt a tételt. Találunk azonban az ellenkezőjére is példát, mint azt később látni fogjuk.

e) A gyermekek épúgy, mint a fenőttek, testi és lelki téren különböznek egymástól. A gyermekek lelki jelenségei csak közvetlenül számára hozzáférhetők. Lelki életének megnyilvánulásai konkrétok,

³ *Weszely Ö.*: Legújabb áramlatok a neveléstudomány terén. Magyar Paed. 1931. 3—4. sz.

⁴ *Rude A.*: Die neue Schule und ihre Unterrichtslehre. T. 1930. 44—45. l.

⁵ *Weszely Ö.*: Az autonom hatás elve a nevelésben. Magyar Tanítóképző. 44. évf. 169. l.

⁶ *Juhász B.*: Nyelvi hibák, tévedések és fogalomzavar a nevelés világában. Magyar Tanítóképző. 53. évf. 11. sz. 365. l.

⁷ *Garai i. m.* 89. l.

⁸ *Bassola Z.*: Decroly pedagógiai rendszere. 1937. 24. l.

egyszer lejátszódók. Az újabb konkrét lélektan így válik az új iskolák alapjává is.

Hogy a gyermeki lélek különböző, az már abból is következik, hogy ugyanazon környezetben a gyermekek munkaformája nem azonos. Egyben egyeznek meg csupán: ha elkezdtek munkájukat, dolgoznak addig, míg be nem fejezték azt.

Nem tagadható, hogy az új iskolákra hatása volt *Adler* individuálpszichológiájának és mivel *Adler* *Freud* tanítványa volt, az általa terjesztett pszichoanalízisnek is. Ezért hallatszottak ellenük oly felszólalások, mint a III. Egyet. Tanügyi Kongresszuson, hogy „Bécs, Svájc és az Egyesült Államok új iskoláinak törekvései nélkülözik a valláserkölcsi alapot.”⁹

Freud, *Adler*, *Künkel*, *Claparède*, *Jung*, *Montessori*, *Decroly* egy pár név az új pszichológiák képviselői közül. Valamennyi orvos. Az első kettő szemléletmódjának egybevetése adja a *kauzális és finális* szemléletmód egybevetését is. *Freud* a cselekvések okát a libidóban jelöli meg. *Adler* szerint nem az ok szükséges, hanem a cél; azt kell mindig tudnunk, hogy a beteg vagy az egészséges embernek cselekedetével mi a célja. Ez a lélek megismerésének rejtélye. Ez irányzat elnevezése nem helyes, mert éppen *Adler* tanítása szerint nem elegendő az emberi léleknek csak egy elemét vizsgálni, hanem az egész egyént, az individuumot kell szem előtt tartani. Így ezen irány ellentéte az elementáris lélektan, mely az emberi lelket részekre szedi és nem tekinti e részek egységes kapcsolatát.

Gerhards,¹⁰ *Montessori* eszközei használatának lélektani alapját tekintve, arra a megállapításra jut, hogy az igen jól kapcsolatba hozható *Adler* előbb említett felfogásával. Nem tagadjuk, hogy a kapcsolat, hasonlóság több pontban lehetséges, rá kell azonban mutatnunk arra, hogy éppen a leglényegesebb pontban, a lélek egységének kérdésében nem értenek egyet. *Montessori* alapfelfogása a „régii” lélektané, *Adler*é az új, *Montessorinak* az újabb lélektani irányokkal való egybevetésére igen jó szempontokat ad *M. Muchow* is.¹¹ Egyet mindenesetre el kell ismernünk: bizonyos kérdésekben megegyezés tapasztalható *Montessori* és *Adler* között. *Montessori* *Adler* felfogásának lényegét a gyermeki hajlamok különbözőségének felismerésében látja. Az egyéni élet egységét a cél egysége biztosítja. A finális szemléletmód már mindkettőre jellemző. A végcél: az egyén tulajdonságai úgy fejlődjenek ki, hogy a közösség hasznos tagjává válhasson. E közösség jelenti a családot,¹² a Casa dei Bambinì,¹³ az

⁹ III. Egyet. Tanügyi Kongr. Napl. I. 1928. 128. l.

¹⁰ *Gerhards K.*: Eur Beurteilung der Montessori Pädagogik. Leipzig. 1928.

¹¹ *Hecker, H.*— *Muchow, M.*: Friedrich Fröbel und Maria Montessori. Leipzig, 1927. Einl. E. Spranger.

¹² *Montessori, M.*: Das Kind in der Familie.

¹³ *Montessori, M.*: Il metodo della pedagogia scientifica applicato all' educazione infantile nelle case dei bambini. Torino 1926., továbbá Módszerem kézikönyve. Ford.: Buchard—Bélaváry E.

elemi iskolát,¹⁴ az egyházat.¹⁵ Az egyének a társadalomhoz való viszonyát a közösségi érzés kifejlesztésével szabályozni és tudatosítani kell. Ezt elismerik mindketten. Adler azonban tovább megy és vizsgálja azt is, hogy ha ez a viszony nem normális, mi ennek a lelki oka? Ő a „Minderwertigkeitsgefühl”-ben, a kisebbségi érzésében látja az abnormális viszonyt. Ennek jellemzője, hogy az egyén a közösségben alulnévőnek érzi magát és ezért a társadalom fölé akar emelkedni. E fogalom az individuálpszichológia fő fogalma, eddig már Montessori nem jutott el. Érdekes azonban az, hogy ennek nevelési következményeit már felhasználja. Ugyanis a tekintély alapján álló nevelés logikus következménye lévén a kisebbségi érzése, következik mindkettőnél, hogy az ilyen nevelés elvetendő. Ezért látjuk az újajknál a szabad nevelést oly gyakran.

Adler szerint ahhoz, hogy valakinek a lelki portróját megrajzolhassa, egyetlen adat, a cél ismerete elegendő, ebből minden más következik. Eddig Montessori véleménye is azonos, azonban ő a kapcsolatot a lelki rész-egységek között mechanisztikusnak gondolja. Montessori és Adler viszonyára jellemző az a kijelentés, amelyet Adler egyik tanítványa mondott Montessori egyik tanítványának: „Mi a lélektanunkkal orvosok vagyunk, akik egy betegséget gyógyítunk: mi vagyunk az orvosság. Önök a módszerükkel a bajelözés. Azon a napon, amikor ez általánossá fog válni, reánk többé szükség nem lesz, nekünk el kell majd tűnnünk.”¹⁶

Az individuálpszichológiának Adler szerinti értelmezése már érinti az én és a közösség lelki kapcsolatának kérdését is. E téren tanítványa, *Künkel* még tovább megy. Tőle származik a *Teufelskreis, ördögkerék, boszorkánykerék* elnevezés is. Lényege, alapja a közösségben mutatkozó félelmi jelenségnek. Ha valakitől félünk, erre bizonyítékot keresünk és ha ezt önmagunk számára megtaláltuk, még jobban félünk. Kiben e jelenség hosszabb ideig, többször lejátszódik, az a krízist nem kerülheti el. Ennek következménye lehet az egyén és a közösség viszonyának rendeződése, de épúgy az „életdráma” más jelensége is bekövetkezhet. *Künkel* éppen a közösségi szempontok erősebb hangsúlyozásával túlnőtt mesterén. Magyarra nemrégén lefordított egyik műve is ezt a tényt látszik igazolni.¹⁷ Igen találóan elemzi a közösségben élő ember sajátos lelki alkatát és szellemesen mutat rá az önzésre, mint a közösségben élő ember lelki sajátjára. Nem kevésbé szellemesek az önző embereknek általa adott típusai (hamupipóke, sztár, néró, fajankó). Felfogása a nemzeti szocializmus iskolarendszerének és közösségi életének lélektani alapját adja.

¹⁴ *Montessori M.*: L'autoeducazione nelle scuole elementari. Torino. 1912.

¹⁵ *Montessori, M.*: The child in the church. London. 1930.

¹⁶ Montessori c. folyóirat 1931. márc. 15. Közli: Népt. Lapja. 64. évf. 11. sz.

¹⁷ *Künkel*: A közösség. Ford.: dr. Vető L. 1940.

Nagyon találóan jellemzi és értékeli felfogását *Mester J.* is.¹⁸ Művét folyóiratunk hasábjain is ismertettük.

A társadalmi szempontot, az egyén és a társadalom lelki közösségének szükségességét az új iskolák kivétel nélkül elismerik. Rude szerint az új iskolák célja „az értékekkel eltelt személyiség szabad és örömtelt önérvényesítése az értékekkel telített közösségben.”¹⁹ Weszely megjegyzi azt is, hogy ez a követelmény elérhetetlen.²⁰ Nincs olyan közösség ugyanis, mely csak értékekkel volna telítve és amely csakis értékekkel bíró egyesek összességéből állana.

Weszely az iskolareformok okát a demokratikus politikában látja. Szerinte a reformok mögött ott áll az a meggyőződés, hogy „a világ baján csak a demokratikus átalakítás segíthet.”²¹ Ezért ily irányú iskolareformok szükségesek. Innen az iskolák demokratikus szelleme.

A társadalmi elv Ferrière, Lay, Petersen, Wynken, Geheeb, Oestreich, Gaudig, Montessori, Decroly, Claparède felfogásaiban épügy megtalálható, mint a szélsőséges *Blonszkijnál*, ki már termelő üzemnek minősítette az iskolát. A módszerek sokaságát lehetne még itt felsorolni: Winnetka-Plan (C. W. Washburne), Project Method (Kilkpatrick), Dalton-Plan (H. Parkhurst) stb. A munkát, amelyre valamennyi a tanítási eljárást építi, közösségben végzi a gyermek. Ott végzik Montessori kisdedei, ott a nagyok a maguk tevékenységüket. A társadalmi elv kiindulópontja Montessorinál: a felszabadítás. A társadalmi kényszer káros hatásaitól akarja megóvni a gyermekeket. Igen találóan mutat rá Mester arra, ami felfogásában helyes: „a gyermek is társas lény és természetesebben fejlődik hasonlókorú és törekvésű gyermekek körében; s a különböző egyéniségű, tehetségű gyermekek között sok alkalom adódik mások által történő javításra, javulásra és önfegyelmzésre.”²²

Ugyanezt a közösségi szempontot találjuk meg *Deweynek*, az új iskolák filozófusának több cikkében is.²³ Az egyén hajlamait, képességeit meg kell ismernünk és ezt azután kifejlesztelnünk. Nem lehet az egyént a környezettől, a társadalomtól elvontan megismerni.²⁴ Az egyénnek a társas öntudatban részt kell vennie. „Az egyéni tevékenységnek e társas öntudaton nyugvó irányítása az egyedül biztos módszer a társadalom újjáépítésére.”²⁵ E felfogás magában foglalja

¹⁸ *Mester J.*: Nemzetnevelői szempontok a mai társadalmi lélektanban. *Magy. Paed.* 49. évf. 3. sz.

¹⁹ I. m.

²⁰ I. c.

²¹ U. o.

²² *Mester J.*: Az olasz nevelés a XIX. és XX. században. 1936. 421. l.

²³ Részletesen szól e kérdésről *Az iskola és a társadalom* c. előadás-sorozatában. Ford.: dr. Ozorai Fr. 1912.

²⁴ *Dewey, J.*: A nevelés bölcselétének szükségessége. *Népt. Lapja.* 68. évf. 12. sz.

²⁵ *Dewey, J.*: Nevelői hitvallásom. *Népt. Lapja.* 72. évf. 4. sz. 126. l.

az egyéni, de a társas közösségben fellépő lelki sajátosságokat is. A kettő nem egészen ugyanaz. Hogy mennyire különböznek egymástól, arra igen találóan mutatott rá *Spranger E.* budapesti előadásában.²⁶

Nem lesz talán érdektelen, ha a voltaképpen a múlt század természettudományi szemlélésmódja ellenhatásaként keletkezett szel-lemtudományi szemlélésmód által produkált struktúra-alaklélektanra és egy-két következményére rámutatunk.²⁷ Sokan már *Diltheyt* is idesorolják.²⁸ Kétségtelen azonban az, hogy *Spranger* újabb lendületet adott ennek az irányynak.²⁹ A lelki élet e szemlélésmód szerint osztatlan, részekre nem tagolható és azok előtt létező egész. Így keresi az egyéniséget, a jellemet, alakot és strukturát; feladata: alakot meglátni (t. i. a jelenségek alakját), „értelmet megérteni és a lelki élmény alapján adni magyarázatot.”³⁰ Az alaklélektani felfogás alapelemeit több újabb pszichológiai irányzatban felfedezhetjük. Az alaklélektan és a perszonalisztikus pszichológia is közös alapra vezethetők vissza. A perszonalizmus szerint a perszóna, a személy a lelki élet alanya lévén, jellegzetes sajátossága az egység, az alakpszichológia szerint is a lelki funkciók egységéről kell beszélnünk. Jellemző egyébként a már említett körülmény is: a tudat nem pusztán a lelki komponensek eredménye, mert abban konstitutív jegyeket is fel kell vennünk. „Az élmény összessége nem azonos elemi részeinek pusztja összegével, hanem bizonyos értelemben több és más is.”³¹ Az alkotórészek kapcsolatából létrejött alakok többé teszik az egyes részek csoportjánál azokat. A régi pszichológia segítségével tulajdonképpen a lelki élet megismerése teljes nem lehetett, mert az alakot létrehozó tényezők kapcsolatát jelentenek, elemként azonban nem jelennek meg. Az alaklélektan tanítása szerint az elemek közti kapcsolatot nemcsak az alakot adó tényezők alkotják. Ugyanis az elemek mellett vannak még az egészre vonatkozó tulajdonságok is, komplex-, vagy alakminőségek is. Az alapszichológia alapvető tétele: egy egész megismerése, felfogása, megértése oly élmény, amelyben többet kell éreznünk, mint az elemek összességé és ez a többlet az egészhez kapcsolódó alak. Minden egész-alak a részeknek összefüggő rendezett sora. E felfogás az egészlélektannak is alaptétele.

Az alaklélektan megalapozói *Wertheimer, Köhler, Koffka*. Érdekesek e téren *Köhler*nek majmokon végzett vizsgálatai, melyeknek eredményeit *Koffka* a gyermeklélektanban is alkalmazta.

²⁶ Közérkölc és személyes erkölcsiség címen. 1936. márc. 9.

²⁷ Részletesebben *Krueger, F.*: Der Strukturbegriff i. d. Psychologie. 1924.

²⁸ *Heksch Á.*: William Stern személyiség-filozófiája és lélektana. 1932. 100. l.

²⁹ *Spranger, E.*: Lebensformen. 7. Kiad. Halle, 1930.; Psych. des Jugendalters 10. kiad. Leipzig, 1928.

³⁰ *Heksch*: i. m. 101. l.

³¹ U. o. 102. l.

Stern vizsgálódásainak következménye az, hogy jobb, ha az ember az alak- és egészlélektantól kissé eltérő fejlődépszichológia álláspontjához csatlakozik.³² Azt azonban hangsúlyozza, hogy az egyén fejlődésánál vizsgálendő, de ezen fejlődés leglényegesebb jegye éppen a gyermeknél az alakban való látás képességének alakulása. Ime egy újabb szemléletmód! Az alak- és fejlődéslélektan egyesítése. Hogy ez a két felfogás egyesíthető és nem egymást kizáró, arra éppen *Stern* ad igen jó példát a szemlélet elemzésével. Ugyanis az érzetek nem az elemi érzékek összeségei; kialakulásukban jelentős szerepet játszik az egész. A kezdetbeli szemléletek elválnak a tudat háttérétől, „amelyen belül hangoknak” vonalaknak, színeknek stb. önállóan, egymást kölcsönösen feltételező és az egészből meghatározott jelentőségük van.”³³ Az így elhatárolt egészet tekintjük alaknak, tagozottságát pedig strukturának hívjuk. A szemlélet további elemzése azt bizonyítja, hogy az alak létrehozásában igen jelentős szerepe van az egyén egységes és sorozatos tevékenységének.³⁴ Mivel pedig az egyén is a fejlődés törvényének van alávetve, tehát az alaklélektan és a fejlődéslélektan egyesíthető.

Az alak pedig úgy fogható fel, mint egy összesség, amelybe minden érzéki mozzanat, minden testi beállítottság és testi-lelki alkalmazkodás beleértendő. Ezért írja *Stern* azt, hogy pl. a csörgő a gyermeknek nemcsak tapintási és hallási érzékek együttese, hanem abban benne van a rázásban megnyilvánuló ritmikus mozgás és az a feszült figyelem is, amellyel a gyermek e mozgást kíséri. Ebből következik ezen lélektani felfogás pedagógiai alkalmazása: az érzékek nem szigetelhetők el. Ezért nem helyeselhető Montessori eljárása, amikor minden érzékletet teljesen elszigetelve akar nevelni. Lélektani felfogásának igen megfelel az írás-olvasás tanításában ma elterjedt fonémikus módszer alapjainak: a látási, hallási, mozgásos elemeknek figyelmes kapcsolata. Ebből azonban még nem lehet következtetni arra, hogy az írás-olvasás analitikus vagy szintetikus úton tanítandó-e?

Egész-, alak-, személy-, fejlődéslélektani szemléletmódok igen sok pontban érintkeznek, át- meg áthatják egymást. A fejlődésnek nem az elemek sokasodása a lényege, hanem a fokozatos és folytonos kiválasztás és elkülönülés, továbbá a személy egységes lényegébe való beágyazódás. A személy „nem csupán létező, hanem végtelen lehetőségeket tartalmazó lény, olyan egész, amely egész mivoltát nem az alaktól nyeri, hanem személyi mivoltának belső forrásából.”³⁵ *Stern* véleménye szerint, mivel az alaklélektani szemléletmód alulról felfelé építi fel a lelki életet és így jut el az egészig, ezt nem helyeselnék a szemléletmód megfordítását ajánlja. Felülről lefelé a fölérendelt egészek fogalmaiból magyarázzuk meg az egész

³² Az irány megalapítója *Krueger*, F.

³³ *Heksch*: i. m. 105. l.

³⁴ *Stern*, W.: *Pszich. der fr. Kindheit* 79. l.

³⁵ *Heksch*: i. m. 110. l.

jelenségeket, mert az egész a létezőnek nem eredeti sajátja, mert az a személyhez tartozik. Felfogása említésekor a deduktív és az induktív lélektani szemléletmód jut eszünkbe. A perszonalizmus szemléletmódja deduktív: felülről az egész és egy egységes énből indul ki; az alak- és egészlélektani felfogás szemléletmódja induktív.

Rá kell mutatnunk arra, hogy az előbb említett körülmény csak a szemléletmód irányára vonatkozik. A tartalom sok tekintetben azonos.³⁶ A személy fogalma, a személyek hierarchiája, az alakok hierarchikus felépítése azonos értelmezéssel mindkét helyen előfordul. Mivel pedig az alakok lehetnek a viselkedésben megnyilvánuló külső alakok és az ezeket létrehozó belső alakok, ebből következik, hogy az alaklélektan felfogása szerint az emberi lélek a viselkedési alakok, viselkedési formák felismerése segítségével ismerhető meg. Így megfogalmazva az alaklélektan szoros kapcsolatba hozható a behaviorizmussal. Ez irányzat megalapítója *Watson*.³⁷ Az újabb iskolai mozgalmak ezt a felfogást is kellőképp méltányolták. A behaviorizmus szerint ugyanis az „emlékezés nem más, mint kondicionált hatások sorozata, amelyben egy hatás mindjárt ingerként szolgál egy következő hatáshoz.”³⁸ Montessorinak az emlékezetről vallott felfogása is ezt látszik igazolni. E szerint az emlékezet lényege bizonyos szokások sorozata, melynél csak megindító inger kell, a többi automatikusan fog végbemenni. Ez a felfogás természetes, hogy a fiziologizmustól sem mentes, ami, ha megalapítóját tekintjük, nem is csoda.

Az előzőkben rámutattunk az új lélektani szemléletmódok egyikére-másikára, megállapítottuk azoknak az új iskolákban való alkalmazási, előfordulási formáit is. Most az értekezésünk elején már említett két ellentétes szemléletmódra egy-egy példát akarván adni, összehasonlításokat teszünk Decroly és Montessori lélektani szemléletmódja között.

Dr. Garai József.

EGYESÜLETI ÉLET.

Nyílt levél a Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete Elnökségéhez. — Mélyen tisztelt Elnökség! Nagy érdeklődéssel olvastam a *Magyar Tanítóképző* 1942. júniusi számában megjelent főtítkári jelentést, amely — az alapszabályoknak megfelelően — egyesületünk 1941-42. isk. évi életéről tájékoztat. A mesterien megírt jelentés azzal, hogy egyesületünk legtávolabbi múltját is megismerteti s végigvezet 53 éves egyesületünk tanulságos történetén, nagy szolgálatot tett nemcsak 20, 21 és 22 éves ke-

³⁶ Az alaklélektanról l. *Várkonyi*: Az alaklélektan kifejlődése és jelentősége. *Magy. Pszich. Szemle* I. évf. 1—2. sz.

³⁷ *Watson*, J. B.: Behaviorism. London, Az irányzatot ismerteti *Baranyai E.*: A behaviorizmusról. *Népt. Lapja* 64. évf. 1. sz.

³⁸ *Baranyai E.*: i. c. 10. l.

szerves megszállások idején tőlünk elszakított kedves kartársainknak, hanem bizonyára valamennyiünknek, akik egyesületünknek hosszabb-rövidebb ideje tagjai lévén, annak keretén belől tervszerűen ápolhattuk kartársi s hivatásbeli összetartozandóságunk érzetét, szervezkedhettünk erkölcsi és anyagi közös céljaink elérésére. Tömörülésben fokozódik az erő s mindennemű közös céljaink elérése csak vállvetett, tervszerűen megszervezett munkával lehetséges. Éppen ezért amennyire örvendetes, hogy egyesületünk taglétszáma már közel jár az 500-hoz, annyira, vagy még fokozottabb mértékben fájdalmasan érint a főtítkári jelentésben olvasható sajnálatos ténymegállapítás, mely szerint sok tényleges és nyugdíjas kartársunk még, illetőleg már nem tagja egyesületünknek, vagy ha tagja, 5—6 évi tagsági díjjal tartozik, aminek dacára elvárja, hogy ő is teljes mértékben részesüljön egyesületünknek mindennemű erkölcsi és anyagi sikereiben, de ugyanakkor fittyet hány a fizetési felszólításoknak, holott összes hátralékát megváltatná 2 évi tagdíj lerováásával.

A főtítkári jelentésből, sajnos, arról is értesülünk, hogy kartársaink legtöbbje, amikor nyugalomba vonul, kilép az egyesületből. Jobban meg kellene szívlelnie mindegyik tényleges és nyugdíjas kartársunknak, hogy nem nagy az anyagi áldozat, amit egyesületünk tőlük kér. A kezdő tanárnak megvan a joga, hogy csupán 2 pengőt fizessen évi rendes tagsági díjként, aminek fejében éppen úgy megkapja a *Magyar Tanítóképzőt*, egyesületünk kitűnően szerkesztett folyóiratát, mint az a rendes tag, akinek évi 8 P a tagsági díja. A nyugdíjasoknak pedig csak azért, mert nyugdíjasok, nem volna szabad elhagyniok az egyesület tagjainak sorát s ha más egyesületekből kilépnek is, a mi egyesületünkben ott a helyük nyugdíjas korukban is! A mai küzdelmes idők nagyon is intenek a szervezkedésre, az erők tömörítésére, egymásnak megsegítésére. Aki eredményekre akar szert tenni, nem riadhat vissza áldozatoktól s nem-akarásnak nyögés a vége. A magyar társadalom tisztviselőkara, s benne a tanári réteg, sohasem szervezkedett kellőképen, ami a nem-akarásnak s fegyelmetlenségnek egyik nyilvánulása. A fegyelmetlenség gyengesség, amely megbosszúlja magát. A lét harcában az erősebb győz. Erősek pedig akkor vagyunk, ha, alárendelve egyéni érdekeinket a közösségnek, zárt sorokba tömörülvén, tervszerű, kitartó munkával, vállvetve küzdünk erkölcsi és anyagi közös céljainkért. Tehát (enyhén szólva) nem helyes, hogy némelyik kartársunk kivülről maradt egyesületünknek. S hogy kartársaink nyugdíjas korukban se hagyják el anyagi okok miatt egyesületünket, tisztelettel indítványozom tagsági díjuknak évi 4 pengőben való megállapítását. A tanár nyugdíja jóval kevesebb tényleges alkalmazotti jövedelménél, méltányos tehát, hogy a nyugdíjasnak az egyesületünkben való benntartása anyagilag megkönnyítések, másrészt a nyugdíjas az anyagi könnyítés láttára az eddiginél nagyobb mértékben éri majd az egyesületünkben való benntartás erkölcsi kötelezettségét.

A nyugdíjas vidéki kartársak érdekében külön is megjegyzem, hogy ügyes-bajos dolgaikban (pl. nyugdíjilletményük, vasúti kedvezményük, Tanárok Házában való vendégszoba-foglalásuk, Otba-beutalásuk, gyermekeik neveltetése, özvegyük nyugdíja stb. ügyében) nem egyszer szükséges a sürgetés, a közbenjárás, de ők maguk vagy özvegyük nem képesek az ügyeket távolról hathatósan szorgalmazni. Ilyen esetekben jótékonyan s áldáson éreztetné egyesületünk a kartársi szeretetnek a vidéki nyugdíjasok kisebb-nagyobb elhagyatottsága iránt való részvétét, megsegítő jóakarátát. Ezért tehát tisztelettel kérem, illetőleg indítványozom, hogy találjon módot a mélyen tisztelt Elnökség a vidéki nyugdíjas kartársak jogos és méltányos ügyeinek az illető központi szerveknél való szorgalmazására, amit talán a

fővárosban lakó, arra hajlandó és alkalmas nyugdíjas (esetleg tényleges) kartársak bizonyos munkamegosztással vállalnának. A szorgalmazással járó költségek (telefon, villamos stb.) levélbélyegegekben volnának megtérítendők. Feltételezem, hogy a vidéki nyugdíjas kartársak nem kellemetlenkednének majd az Elnökségnek mindenféle lehetetlen kívánalmakkal.

Hamar Gyula.

I R O D A L O M.

Dr. Aujezsky László és dr. Gombocz Endre (szerkesztők): Új Kincseskönyv. Gyakorlati tanácsadó a mindennapi élet természettudományi és technikai kérdéseiben otthon és a ház körül. I—III. köt. Kiadta a Királyi Magyar Természettudományi Társulat. Budapest, 1940—1941.

Valamennyi iskolának és legfőképp a 8 osztályú népiskolának az életre kell nevelnie. Ezt követeli az egyén és a köz érdeke egyaránt, de ezt kívánja az iskoláé is, amelynek mindenütt és mindenkor leginkább azt vetik a szemére, hogy az életben nem használható ismeretekkel tölti meg az ifjúságot. Naponta halljuk emlegetni, még Nobel-díjas egyetemi tanároktól is, hogy mennyire nem segítik az embert élethivatása gyakorlásában az iskolában tanultak. Hiába fejlesztette ki valakiben az iskolai nevelés az értékes testi, értelmi és erkölcsi jótulajdonságokat a legelőnyösebben, a közönség csak a közvetlenül alkalmazható tudást tekinti életbevágónak. Tehát minél több ilyen nyújt az iskola, annál nagyobb bizalma lesz benne, annál inkább szegődik segítőtársává és nemcsak ki nem kerülhető, legyőzésre váró akadálynak tartja.

Éppen ezért minden oktatónak kötelessége, hogy nevelő tanításában minél több valóságos adatot, megbízható tudást, alkalmazható konkrét ismeretet nyújtson. Hogy pedig ezt a hivatást teljesítse, magának kell minél szélesebbkörű ilyen irányú tudásának lennie. És ez a tudás mindig korszerű, a mai helyzetnek, színvonalnak megfelelő legyen, mert elavult, idejét lejárt, már helytelennek bizonyult adatok, módszerek, eljárások, magyarázatok csak a téves felfogás, balhiedelem, babona nevet érdemlik.

Hogy tehát az oktató, a tanító mindig a helyzet magaslatán állhasson, állandó szoros összeköttetésben kellene lennie mindazon tudományok mai irodalmával, amelyekhez oktatásának anyaga tartozik. Ehhez sok könyv és sok idő kell. Minél magasabbfokú iskolában tanít, annál inkább tudományos szakember az oktató és annál kevesebb az iskolai elfoglaltsága, tehát annál jobban ismerheti szakja irodalmát. A népiskola tanítójának már olyan sok irányban kellene a színvonalat megőriznie, hogy minden tanítási tárgyban egyéni elmélyedésére nem is számíthatunk.

A természettudományi ismeretek szempontjából ebben a tekintetben eléggé könnyű a helyzet, mert az elmúlt esztendőben megint nagyszerű ajándékkal lepte meg a magyar művelődést az immár 100 éves Királyi Természettudományi Társulat: 3 vaskos, összesen 112 ívnyi, vagyis 1800 lapos, 226 világos ábrával tarkított kötetben kiadta az Új Kincseskönyv című pompás munkát. Mert a régi, a Kincseskönyv már évek előtt elfogyott és tartalmára már amúgy is ráfért volna a fölfriessítés, hiszen a világ halad.

Az ilyen „mindentudó könyv”-ben annyi tudományos és gyakorlati adat szerepelt, hogy százat és százat kellett közülük a mai kor felfogásához idomítani, a pontosabb, behatóbb, időszerűbb vizsgálatok eredményeihez alkalmazni. Az első Kincseskönyv mellett annak idején megjelent testvér-

könyve is, *Az otthon és gazdasága* és az utóbbit beolvasztották az Új Kincseskönyvbe.

A munka fejezeteit felsorolom. I. kötet: Öröknaptár. Az időjárás mindennapos kérdései. Az otthon és az éghajlat. Fűtés. Világítás. Rövid építési tanácsadó. Háztartási fizika. Az élelmiszerek és a kémia. — II. kötet: Légmentesítés. Balesetek megelőzése. Első segélynyújtás. Tisztítás. Fertőtlenítés. Festés és bevonás. Lakkok és mázóanyagok. Impregnálás. Tűzijátékok. Tinták, jelzőfestékek, pecsétviaszok. Házi árúismeret. Kártevő állatok irtása. Állattartás. — III. kötet: Fényképezési eljárások. Ragasztás. Rövid házi anyagismeret. A szobai növények gondozása. Kertészkedés. Védekezés a növények gombaokozta betegségei ellen. Takarékoság az élelmiszerekkel. Otthonunk rádiója. Tudományos táblázatok.

E 30 fejezet címe megmutatja, hogy minden otthoni és házi, házkörüli kérdés valóban feleletet találhat benne, sőt igen tág határokkal, mert a kertészkedés, gazdaság, állattenyésztés, ipar, kereskedelem, jog, sőt a tudományos táblázatokban a csillagászat, földrajz, időjárás, kémia, földtan, ásványtan, növénytan korszerű tudományos adatainak a sokaságát is megkapjuk benne. De futja a három vastag kötetből! Különösen az tűnhet fel mindenkinek, hogy éppen a mának, a mostani háborús, szűkös, vajudó világnak és közgazdaságnak hány fontos, folyton hangoztatott kérdését dolgozza föl a könyv nem egyszerű szájszakszerűséggel, ami persze nálunk is néha megtalálható.

A könyv ötven írója, élükön a két szerkesztővel, a magyar természettudománynak legnagyobbbrészt hivatott művelője és mint már számos magasszínvonalú ismeretterjesztő cikkből látta és hallotta a magyar közönség, egyszersmind gyakorlott, szerencséstollú közlöje. Az ifjabb tudós nemzedék sok neves emberét találjuk a szép névsorban az idősebb kutatók nevei mellett.

A közismert, színvonalas és nagyon elterjedt népszerű természettudományi folyóiratnak, a *Természettudományi Közönség* régi állandó rovata a „Kérdések” és „Feleletek”. Hosszú évtizedek óta igen sok természettudományi vonatkozású kérdést intézett a közönség a szerkesztőséghez és e kérdések mellett a lapban megtaláljuk a feleleteket is. Mint az Új Kincseskönyv előszavában is mondja, legnagyobbbrészüket arra vonatkozik, hogy miként lehetne az egyén, a család életét gazdaságosabbá tenni, mert erre a törekvésre szorítanak mindenkit az élet kicsiny, de nehéz gondjai. Tehát erre készült a mű elsősorban, 10000-nyi címszavával, amelyeket igen könnyen megtalálunk a 83 lapos, részletes tárgymutatóban.

Általában mondhatjuk, hogy a munka igen szerencsés beosztású, jól kezelhető, könnyen használható. Harminc fejezete majdnem másfélszáznyi cikkelyre oszlik és azok mindegyikében tömértelen adat, recept, összeállítás, tanács, útbaigazítás, utasítás, stb. s mindez annyira életbevágó, mindennapi, folyton előkerülő dologra vonatkozik, hogy az olvasó teljesen a saját viszonyaihoz alkalmazottnak érzi. Csak győzze a sok javítást, helyesbítést, újítást elvégezni, amivel mind a maga munkáját, életét, házatáját, életmódját, életszínvonalát teheti az Új Kincseskönyv nyomán elviselhetőbbé, jobbá, különbbé. Ezalatt folyton gyarapodnak ismeretei, tágul a látóköre, természettudományi gondolkodása tisztul és mindjobban megtanul látni, nézni, önállóan gondolkodni, határozottan cselekedni. A könyv folyamatos olvasásán, az olvasó szűkebb érdeklődési körébe vágó cikkekben leltek kívül előkerülő kérdésekre aztán a bőséges tárgymutató segítségével kereshet feleletet és legtöbbször talál is.

A mű nyelvezete — noha annyian írták — kifogástalan, szép, tiszta,

magyar beszéd. A most annyira divatos nyelvtisztítási törekvések sem találhatnának benne kivéinivalót. Sajnos, azt kell mondanom, hogy „divatos” törekvések. Mert másfél század óta sokszor kerültek divatba és merültek aztán szintén feledésbe.

De ebben a könyvben a magyarosság követelménye egyáltalán nem divat, mert a Természettudományi Társulatnak immár 100 év óta állandó, következetes, tudatos munkája, a természettudományok népszerűsítése mellett, a hasonló fontosságúnak ítélt megteremtése a magyar természettudományi nyelvezetnek. Aki ezt a könyvet olvassa, az nyelvtisztaságában csak erősödik, pedig az u. n. szakmunkák, vagyis nem szépirodalmi művek, sajnos, eleget rontanak a közönség magyar nyelvezetén. Az olvasónak soha eszébe sem ötlik, hogy a kifejezések magyarosságában erőteltettséget lásson, hogy akárcsak egyetlen kifogást mondhatna azok közül, amelyeket sok új magyar mesterszóló ellen sokan hangoztatnak.

A nemzetközi, tudományos kifejezéseket nem mindig könnyű magyarokkal pótolni, mert a jó szándékon és igyekezeten kívül szaktudás, nyelvi ismeret, nyelvtani tudás, nyelvérzék és jóízlés is kell hozzá, de úgy látszik, ez mind föllelhető az Új Kincseskönyv íróiban. Amellett a Természettudományi Társulat kiadványainak és közöttük e könyvnek megvan az a vitathatatlanul nagy nyilvánossága, amely az új kifejezések általános elterjedését biztosítja. Mert megesett már, hogy egy-egy kifogástalan új magyar szót valamely később fellépett sokkal gyatrább kifejezés teljesen kiszorított, mivel a szerencsés fogalom-megjelölés csak szűk körben tudott érvényesülni.

Noha az Új Kincseskönyv minden tekintetben nagyszerű és kitűnő munka, természetesen nem teljesen hibátlan. De ezzel csak hangsúlyozom értékeségét, mert láthatjuk, hogy a legbírálóbb szemmel végzett, igen figyelmes olvasás, tanulmányozás sem tud súlyosabb fogyatkozásra rámutatni. Az alábbiakban néhány kifogást említek, rámutatván néhány, a könyvből vett példára. Tévedés, amikor a szél a sűrűbb levegő helyébe könnyebb légtömegeket szállít, a légnyomást növeli (I. kötet 10. old.). — ...hányadrésze (hány százaléka) (I. 12.). — A faggyú átlag 75% sztearin- és palmitinsavat és 25% oleint tartalmaz (II. 77.). — A piretrum fészkesek virágjaiból készül (III. 60.). — A kamilla, a római kamilla a növény virágja (III. 56.) — ...alkoholos erjedésbe átmenő anyagokból (bor, sör, méz) készül (III. 54.). — A dekalumen jele helyesen dkln és nem dln, mert dkg és dl = dekagramm és deciliter.

Hibás és következtetlen növénynevek: Spermania (III. 68.), Spermánia (III. 100.), Sansevieria (III. 67.), Sansevieria (III. 74.), *Elaeis quinensis* (*Elaeis gvinensis*) (II. 77.), *Olea europea* (*europaea*) (II. 78.), *Helianthus annuus* (*annuus*) (II. 78.).

Hibás képletek: kaprilsav $C_8 H_{10} O_2$, sztearinsav $C_{18} H_{32} O_2$ (II. 77.). Következtelenség: Palládium (III. 457.), Palladium (III. 469.). — Nióbbium (III. 457.), Niobium (III. 469.). — mely (II. 5.), amely (I. 13.) — Hímálaja (III. 614.), Hymalaia (I. 21.). — lélegztvétel (II. 24.), lélekztvétel (II. 24.), szódabikarbóna (II. 43.), szódabikarbóna (II. 75.). — lysoform (II. 161.), lisoform (III. 54.). — Cirrusz (I. 22.), Cirrus (I. 14.). — aspirin (III. 587.), aszpirin (II. 75.). — China clay (III. 53.), China Clay (III. 56.). — chilisalétrom (III. 53.), csilisalétrom (III. 53.).

Ellentmondás: 4000 m-en a lélekztvétel száma megduplázódik (II. 52.). Magaslati tartózkodáskor... a lélekzesszám leszállása (II. 55.). — ...a levegő minden km emelkedéskor 10 fokkal lehül (I. 8.). ...a hőmérsékletnek fogyása fölfelé átlagban 0.5—0.6 C° 100 méterenként (I. 18.). Nem

szabatos: — Ha 1 cm-es felület (ahelyett hogy „síkfelület”) (I. 143.). — A kámiorszesz és kámiorspiritusz ugyanaz (III. 56.). — ... az ajtó felső felében (ahelyett, hogy „ajtóhasadék”) (II. 18.).

Írásb mondat: A lakosság csak olyan helyiségekbe mehet be és tartózkodhat (II. 45.). — De senki sem tudott rá felelni, amíg a meteorológiai szolgálatok világszerte olyan észlelőhálózatot teremtettek (ahelyett, hogy „nem teremtettek”) (I. 10.). — .. ez használatkor úgyancsak.. (II. 19.) („az úgyancsak” helyett). — A maradék az ívfokok száma, amelyek 4-gyel oszthatók. (III. 103.). — Zivatarnak nevezzük azt a jelenséget, amikor... (I. 15.). — Telepítésnek azt a tevékenységet nevezzük, amikor... (I. 15.). — Telepítésnek azt a tevékenységet nevezzük, amikor... (II. 24.)

Oda nem illő kifejezés: — erre fanyarodunk (II. 15.), — elpárologtatása (elpárolgása helyett) (II. 18.). — Sohasem (sohase helyett) (II. 21., III. 158.). Tártyas ragozás: — Tartályokban égő anyagot egyszerű lefedéssel elzárhatjuk az oxigéntől. (II. 18.). — Turfát, fűrészpport el is égethetjük. (II. 43.). — ... padlót, falat hosszú ideig szennyeznek (II. 44.). — Szennyezett ruhát főzzük ki. (II. 33.). Szórend: — Közel az ablakhoz állítjuk (III. 73.). — Az egész légkör kap a naptól... 1227 trillió nagykalória energiát (I. 7.). Képzés: — rigolozás (rigolozás h.) (III. 213.), elsődleges (elsőleges h.) (I. 13.). — október 6-ika. 29-ike (I. 11.).

Némely fogalom hiányzik a tárgymutatóból: pl. légnomás magassági lépcső. Néhány idegen szót el lehetett volna kerülni: típus (II. 1.), iniciáló (II. 4.), desztillációs (II. 1.). Elírás, Sajtóhiba: — anyag (agyag h.) (II. 16.), — kiegészíti (kielégíti h.) (III. 67.), 47 helyett 47 (III. 105.), 181 oldal helyett 129 oldal (I. 181.), — 1400 c (gy h.) I. 181.), — szűkőv (II. 19.), — feltétlen (feltétlenül h.). Elmosódott, csonka, hibás, hiányzó betűk: (I. 10.).

Az említett és hasonló hibák semmit sem vonnak le a mű értékéből. Sokan írták a könyvet és a szerkesztőknek óriási munkát okozhatott a különböző szerzők cikkelyeinek minden irányú összehasonlítása és talán az a legfeltűnőbb, hogy csak ilyen kifogásokat lehet a könyvvel szemben hangoztatni. Ezt a munkát mindenkinek melegen ajánljuk, mert azt hisszük, hogy minden családra csak nyereség lehet, ha tagjai szorgalmasan forgatják, elnyúvik.

Az Új Kincseskönyvet ismertetett tulajdonságai különösen hivatottá teszik arra, hogy a gyakorlati, az életben közvetlenül használható ismereteket nyújtani akaró mindenfajta oktató számára forrásként szolgáljon. Ebben a könyvben bármilyik órájára talál a tanító megemlíteni valót, ebből a könyvből mindig felfrissítheti gyakorlati természettudományi ismereteit, úgy, hogy ebből a szempontból szinte egész könyvtárat pótolhat, főként nagyon elfoglalt emberek számára.

Nagyon is kívánatos lenne, ha a tanügyi hatóságok az Új Kincseskönyvet minden iskola könyvtárával beszerezteknék, vagy azok számára, amelyek arra anyagi okokból nem képesek, maguk megvennék. Mint ahogyan a földművelésügyi minisztérium a könyvnek a gazdálkodással foglalkozó részeit (Káros állatok irtása. Állattartás. Kertészkedés stb.) különlenyomatok alakjában sok ezres példányban megrendelte, hogy kiosztassa. Mert az mindenki előtt világos, hogy a ma kivétel nélkül minden nemzetre annyira szükséges mennyiségi és minőségi többtermelésnek legfőbb tényezője a biztos, a gazdálkodó vérévé vált korszerű tudás.

Hasonlóképpen igen fontos lenne, ha a belügyminisztérium a megyei és járási székhelyeken szervezés alatt álló szociális könyvtárak, valamint a szociális munkára (szociális felügyelő, gondozó, gyárgondozó, ápoló és védő, óvónő, stb.) előkészítő intézetek, tanfolyamok könyvtárai, továbbá

valamennyi, szociális munkával hivatásszerűen foglalkozó közege számára beszerezné, esetleg beszerzésre ajánlaná. A szociális munkás a nagyközönség, főleg a falusi nép előtt a legnagyobb tiszteletnek örvend. Szeretettei néznek rá és bizalommal fordulnak minden ügyes-bajos dolgukban hozzá. Mindenkinél jobban hallgatnak reá, tanácsait szívesen követik, útbiztatásait minden téren elvárják. Azért az u. n. szociális ismereteken kívüli nagyon sok konkrét, gyakorlati ismeretre van szüksége. Az ápolónő, védőnő főleg higiéniai, az óvónő gyermeknevelési konkrét ismereteket visz munkájába. De ezeken kívül a szociális közegek nagyon sok gyakorlati kérdéssel is találkoznak a néppel való érintkezésük folyamán. A házkörüli tennivalók, a háztartás, a kisgazdaság, a baromfi, selyemhernyó, méhtenyésztés, a főzés, a légoltalom és annyi más mindennapi gond, a hétköznapi élet ezernyi ügyes-bajos dolga, a megélhetés, az életszínvonal emelésének kérdései, az önálló háztartás megalapítása, kis hajlék építése, a pályaválasztás, a földszerzés vágya és a sok tévhit, elavult nézet, balhiedelem, az annyira elburjánzott babonák, a javas asszonyok, tudós emberek, kuruzslók elleni állandó küzdelem, mind-mind a konkrét, leginkább reális ismeretek százainak alkalmazását kívánja, tehát ilyeneket követel a nép minden hivatott tanácsadója számára. A magyar ember igen reális gondolkodású, anyagias és amellet zárkózott, hallgatag természetű. Aki tehát a valóságok, a hasznos, értékesíthető igazságok oldaláról tudja megközelíteni, annak a számára a lelke is inkább kinyílik. Azt egyéb, nem éppen anyagi vonatkozású kérdésben is meghallgatja.

Tehát végső szavainkban megállapíthatjuk, hogy az Új Kincseskönyv mindenki számára hasznos és ajánlatos olvasmány. Az meg valóságos közérdek, hogy minden oktató és szociális munkás sűrűn használja és hogy minél több közkönyvtárban is meglegyen. Amire egyébként erős kötése, tetszetős külseje és szép beosztása és nyomása is méltóvá teszi.

Eber Rezső.

H I R E K

Kérelem. — A hitfelekezeti intézetek testületeiben bekövetkezett személyi változásokról folyóiratunk közlései mindig hiányosak voltak. Ezen szeretnénk változtatni. Ezért kérjük az összes hitfelekezeti intézetek igazgatóit, szíveskedjenek a szerkesztőséget minden bekövetkezett tanárváltozásról (új alkalmazás, áthelyezés, szolgálatból kiválás, megbízás, elismerés stb.) lehetőleg azonnal értesíteni. Minden fontosabb eseményt igyekszünk ugyan figyelemmel kíséreni, de híranyagunkat a tanítóképzés egész egyetemére csak úgy tudjuk kiterjeszteni, ha az intézetek igazgatói és tanárai ilyen irányú támogatásban részesítenek.

Igazgatói kinevezések. — A közokt. miniszter előterjesztésére a Kormányzó Úr *Szilágyi* János újvidéki áll. ttképzőint. megbízott igazgatót ttképző-intézeti igazgatóvá a VI. fiz. osztály 3. fokozatába, *Polesinszky* Jenő csáktornyai áll. ttképző-int. és *Fiala* Endre zombori áll. ttképző-int. megbízott igazgatót ttképző-int. igazgatóvá a VII. fiz. osztály 3. fokozatába kinevezte.

Igazgatói megbízás. — A közokt. miniszter a jászberényi áll. tanítóképző-intézet igazgatói teendőinek ellátásával *Árpácssy* Gyula bpesti XII.

ker. áll. ttőképző-int. tanárt bizta meg. A megbízott igazgató szorgalmas munkása a nevelési irodalomnak és a különböző továbbképző tanfolyamoknak. A kat. Közoktatási Tanácsban is értékes tevékenységet fejtett ki. Igazgatói megbízását bizalom kíséri.

Doktori szigorlatot tett tanár. — *Lugosi György*, a bajai áll. ttőképző-intézet pedagógus-tanára a kolozsvári tudományegyetemen a filozófiából, mint főtárgyból, a pszichológiából és neveléstudományból, mint melléktárgyakból doktori fokozatot szerzett. Doktori értekezésének címe *A filozófus Prohászka*.

Személyi hírek, előadások. — A lévai tanítói továbbképző tanfolyam aug. 3-iki kultúrestijén dr. *Wagner Ferenc* bpesti áll. ttőképző-int. tanár, tanfolyamvezető *A nemzeti öntudat kialakulása* címen előadást tartott. — Dr. *Szántó Károly* kfélegyházi áll. ttőképző-int. tanár *A háború és a gyermek* címen adott elő aug. 6-án a Rádióban.

Irodalmi szemle. — Dr. *Tóth B. Zoltán*: *Az újúvezetők kiválogatásának lélektani szempontjai*. (Néptanítók Lapja, 75. évf. 14. sz.) — *Rozsondai Károly*: *Visszapillantás és előrenézés* (Evangélikus Népiskola, 48. évf. 8. sz.) — *Gyöngyössi Erzsébet*: *Táncoló macskó*. Kisdedkézimunka. (Kisdednevelés, 67. évf. 8. sz.) — *Horváth B. Kristói*: *Modern-e De La Salle Szent János pedagógiája?* (Néptanítók Lapja, 75. évf. 15. sz.) — *Ladvenszky Magdolna*: *Gyógynövények*. Tanítási tervezet. (U. o.) — *Jankovits Miklós*: *Jelszavak a nevelésben*. (Magyar Paedagógia, 50. évf. 5. sz.) — *Wagner Ferenc*: *Kisebbségi oktatásügy Magyarországon*. (U. o.) — Dr. *Szakál János*: *Testnevelés — közösségre nevelés*. (Orsz. Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny, 46. évf. 12. sz.) — *Ij. Buday Lajos György*: *A módszeres rajzoktatás kérdéseire*. (Rajzoktatás, 3. évf. 7. sz.)

Az Országos Tanítóképzőintézeti Tanárvizsgálóbizottság elnökei. A vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1942/43. tanév tartamára az Országos Tanítóképzőintézeti Tanárvizsgáló Bizottság elnökévé dr. *Ábrahám Ambrus* egyetemi ny. r. tanárt, alelnökévé dr. *Schilling Gábor* egyetemi c. ny. r. tanárt, az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola ügyvezető igazgatóját nevezte ki.

Megüresedett tanári állások. — Folyóiratunk előző számában jelzett állásokon kívül más intézetekben is üresedtek meg tanári állások. Így a szarvasi evang. ttőnképző-intézetnél pedagógia-filozófia szakos tanári állás. Pályázhatnak ev., esetleg ref. vallású tanítóképző-int. vagy középisk. tanárok magyar-történelem vagy magyar-német szakosak is, ha a ped. tanári képesítés megszerzését vállalják. A miskolci ev. ttőképző intézetnél egy földrajz-természettan szakos tanári állás töltendő be. A megválasztott tanár az internátus felügyelője is s ezért ellátást élvez.

Panaszos levelek. — Tanártársaink köréből mind sűrűbben kapjuk a panaszos leveleket. Ezekben keserű hangon panaszolják, hogy a tanárság helyzete csaknem naponként rosszabbodik. A tanárok javadalma maholnap pusztá megelhetésüket sem biztosítja. Felpanaszolják, hogy a szabadpályákon a kezdő is nagyobb javadalmat húz, mint az évtizedes szolgálattal bíró családos tanár; hogy a tanárság sem erkölcsi, sem anyagi téren nem részesül nagyjelentőségű munkájával egyenértékű elbánásban. Valamennyi levélíró egyöntetűen kéri az egyévi várakozási idő beszámítását; a katedrai tanárok előtt az V. fiz. osztály, a gyakorlóisk. tanítók előtt a VI. fiz. oszt. megnyitását; a bírakkal egyenlő elbánást, vagyis az elvett korpótlék helyébe a mai időknek megfelelő működési pótlék renszeresítését; a kezdő fizetési osztályokban a várakozási idő megrövidítését; a teljes nyugdíj visszaállítását; a nyugdíjask családí pótlékának a ténylegesekkel egy színvonalra

emelését; a lakáspénzeknek a mai helyzethez mért rendezését. Ez a sok kérés a tanári állás mérhetetlen hanyatlásának bizonyossága. Kétségtelen, hogy csak a gyökeres rendezés és javítás teheti a tanári pályát ismét kívánatossá s állíthatja vissza régi megérdemelt tekintélyét.

A tanítóhiány. — A tanítóhiány mind sűrűbben foglalkoztatja a tanítószakszervezeteket. Legutóbb a felvidéki tanítószervezet élénken szerkesztett lapja, a *Magyar Tanító* közölt erről a kérdéstről Molnár Ferenc perbenyiki állítólagos kollégájának közleményét. Ebben írja, hogy a csonkaország tanítófeleslegét az országgyarapodás rövidesen felszívta. Az 1938-ban tanítófelesleggel rendelkező csonkaország 1940-ben már tanítóhiánnyal küzdött. Ez a hiány azóta fokozódott. Nemcsak kevesebben mennek a tanítókat képző intézetekbe, de a működő tanítók is seregestől hagyják el a tanítói pályát. Ennek a jelenségnek okai a következők. A tanítói állás nem olyan független, mint más köztisztviselői állás. Utóbbit csak magasabbrangú köztisztviselő őrzi ellen, a tanító életében a laikus iskolaszékeknek, gondnokságnak sokszor nagyobb a szerepe, mint a hozzáértő felügyeletnek. Fontos ok a tanítói pálya lenézettsége és sovány díjazása. Hogy társadalmunk „szinte beteges előítélettel viseltetik a tanítói pálya iránt”, azt a cikkíró a zsidóságnak tulajdonítja. Az utolsó 60-70 évben ugyanis majdnem teljesen a zsidók alakították a közvéleményt. Mivel a sovány javadalmazás miatt zsidók alig mentek tanítói pályára, idővel a ker. társadalom is elfordult tőle. Az elforduláshoz hozzájárult a kántori javadalomnak a tanítói illetménybe való beszámítása. A szülők sem igen engedik tanítói pályára gyermekeiket. De megváltozott az ifjúság életszemlélete is. Ma katonai, műszaki és gazdasági pályák vonzanak. Ezek az elérhető siker szinte szédítő. A műszaki, ipari és kereskedelmi pályák a gyorsütemű iparosodás, a területgyarapodás folytán megsokasodtak és a zsidótörvény végrehajtása révén felszabadult gazd. és ipari örhelyeknek ker. ifjakkal való betölése vált lehetővé. — Rámutat a cikkíró arra is, milyen intézkedésekkel lehet a tanítóhiányt megszüntetni. Evégből az összes iskolák nevelőit egy egységes nemzetnevelő táborba kell tömöríteni, a nemzetnevelői rend képviselőinek az országgyűlés mindkét házában helyet kell biztosítani, a sajtó hangját a nevelőkkel szemben meg kell rendszabályozni és mindenekfelett a nevelői rend anyagi felemeléséről kell gondoskodni. Ezt a felemelést nem néhány százalékos fizetésemeléssel, hanem csak olyan státuszrendezéssel lehet elérni, melyben a nevelők javadalmazása a katonai, műszaki és gazdasági-ipari pályákon működők javadalmazásával arányos.

Változás a pedagógus tanárok tanfolyamának munkarendjében. — A továbbképző tanfolyam előző számunkban közölt munkarendje kevésbé változott. Dr. *Prohászka* Lajos bpesti egyetemi tanár szept. 3-ra és 4-re hirdetett előadásait lemondotta. Helyette dr. *Marczell* Mihály egyetemi tanár tart majd *A tanító hivatása a közösségre való nevelés kérdésében a XIX. és XX. század pedagógiai irányainak figyelembevételével* címen előadást szept. 3-án 12—1-ig és 4-én 8—10-ig.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.